

Problems of Defining and Distinguishing Motivation and Motive Among Iranian English Learners and Native Speakers, and a Historical- Genealogical Study of the Reasons in Psychology

Vol. 13, No. 4, Tome 70
pp. 467-497
September & October
2022

Azar Hosseini Fatemi^{1*}, Jassem Fathabadi² , & Reza Pishghadam³

Abstract It is safe to say that motivation is one of the most controversial concepts of study in all social sciences especially psychology. Concerned with this controversy, the purpose of this study was to investigate the problems of defining and theorizing about motivation. To this end, the tendency and capability of Iranian English learners and native speakers to distinguish motive and motivation was investigated. Moreover, the problems were situated in a historical context to shed light on the reasons behind them through a structural and genealogical approach. Based on the results all the participants including only distinguished motivation and motive where both of them were present, otherwise, they were treated synonymously. The structural analysis of motivation as a word resulted in a very broad definition: the whole process of moving toward a goal. This extensive meaning, which includes both mental and outside factors, cannot be accounted for in a single theory. Therefore, in the process of becoming a concept and then a measurable construct, the range of meaning has shrunk. It, in technical terms, is the inevitable result of embracing the ontology of analytical philosophy, which ends up in moving toward fixity and identity, by most psychologists. Being aware of these facts can play a major role in preventing motivational scholars from making unjustified conclusion based on their findings.

Keywords: Psychology, Motivation, Motive, Ontology, Iranian English learners

Received: 18 April 2020
Received in revised form: 24 August 2020
Accepted: 6 October 2020

1. Corresponding author, Associate Professor, Department of English Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Iran; Email: hfatemi@ferdowsi.um.ac.ir

2. Ph.D., Department of English Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Iran; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6101-2780>

3. Professor, Department of English Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Iran; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6876-5139>

1. Introduction

The first psychological use of the term ‘motivation’ dates back to 1901 and has been a main concern and a controversial topic in psychology. It is also one of the most important, controversial, and debated concepts in SLL research. The common belief is that motivation is the indispensable factor in all facets of language learning without which the efforts for accomplishment would be in vain, and it can also make up for lack of abilities in other skills. Acknowledging the problems that surround motivation, this study aims at inspecting these problems, discovering the reasons behind them, and coming up with a comprehensive definition for motivation.

Research Question(s)

1. Do English native speakers differentiate motive and motivation when one of them is present (error-recognition test)?
2. Do Iranians majoring in English differentiate motive and motivation in error-recognition test?
3. Is there any difference among male native English speakers, female native English speakers, male Iranians majoring in English, and female Iranians majoring in English in the error-recognition test?
4. Do English native speakers differentiate motive and motivation when both of them are present (two-options test)?
5. Do Iranians majoring in English differentiate motive and motivation in the two-options test?
6. Is there any difference among male native English speakers, female native English speakers, male Iranians majoring in English, and female Iranians majoring in English in the two-options test?
7. Is there any difference between participants who took the error-recognition test and those who took the two-options test?
8. Structurally speaking, what could have been the meaning of motivation

as a word?

9. What are the sources of the difficulties surrounding the definition of motivation?

10. In what ways the meaning of motivation has diverged throughout its life in the field of psychology?

2. Literature Review

2.1. Motivation in Psychology

Earliest attempts of psychologists to capture the essence of the concept is what came to be known as instinct approaches. In these approaches, inborn, biologically determined factors i.e., instincts, were considered to be the reasons behind behaviors. Later, drive-reduction approaches emerged to compensate for the problems inherent in instinct approaches. In these new approaches, the reason behind any behavior was considered to be lack of some biological needs which creates a drive for action to satisfy those needs. Regarding the drive-reduction approaches, two different criticisms appeared: they could not explain behaviors in which the goal was to increase arousal, and lacked the rationale needed in accounting for behaviors which do not follow an internal drive. The line of work addressing the first criticism resulted in the development of arousal approaches the main proposal of which was that each person wants to maintain a certain amount of arousal. Furthermore, incentive approaches emerged to cover external drives addressed in the second criticism. The shortcoming inherent in previous approaches paved the way for the emergence of cognitive approaches in which the source of motivation was believed to reside in people's cognition, i.e., mental information processing or thinking.

2.2. Motivation in SLA

Dornyei and Ryan divide the historical development of L2 motivation

research into three periods: social psychological, cognitive-situated, and process-oriented. The first trend differentiated language learning from other school subjects because, as the proponents proposed, it is not a neutral subject. The second trend started off as an attempt to connect with motivational psychology and study motivation in actual classroom settings. Beside temporal nature, attended to by cognitive situated period, the socio-dynamic perspective emphasized the dynamic character of motivation i.e., its fluctuation in response to the changes in environment.

3. Methodology

In general, 200 English native speakers (half male and half female), and 200 MA or Ph.D. students majoring in English (half male and half female) participated in this study. These participants were 22 to 42 years of age and agreed to participate in the second phase of the study via email. Twenty novels (both originally English and translated works) were randomly selected from the lists of 'best novels of time' provided by the Telegraph, the Guardian, and Time magazine. The word 'motive' has been used 241 times in these novels twelve of which, were randomly selected and used as materials to develop two tests: an error-recognition test and a two-options test. The Crosstabulation and Chi-square Test were conducted to reveal whether the participants differentiate motive and motivation in two different scenarios: first when only one of them is present, and secondly when both of them are provided as options. This data analysis was conducted both as a whole, and separately for Iranians and native speakers across both genders. Subsequently, a series of T-tests and ANOVA Tests were performed based on their scores to find out whether there is a significant difference among participants across gender, and language status.

4. Results and Conclusion

This study revealed that ‘movere’ which means to move, is the principal root of motivation. Another word that has its root in ‘movere’ is motive, the meaning of which has become so close to motivation. The results of the first part confirmed this proximity of meaning: both native speakers and Iranians majoring in English did not differentiate motive and motivation when only one of them was present. However, both group did differentiate them when both of them were primed. Simply put, although English users know and expect motive and motivation to convey different meanings, they could easily end up neglecting this expected difference. The definition of human motivation at point zero, as recreated through its linguistic structure in the second part of the study, turned out to be ‘everything that happens and/or is at play from the beginning of a behavior till its end whether the goal is accomplished or the behavior is abandoned for various reasons’. The review disclosed that this definition is practically nonexistent in the literature for various reasons such as:

- the analytical ontological orientation dominant in research projects within humanities and social sciences
- the inclination of researchers and theorizers toward preciseness and fixity at the expense of excluding differences
- the transition from word to concept within scientific fields of study
- the requirements of establishing a construct in scientific research projects.

[DOI: 10.29252/LRR.13.4.14]

[DOR: 20.1001.1.23223081.1401.13.4.1.0]

[Downloaded from lrr.modares.ac.ir on 2025-03-24]

دوماهنامه بین‌المللی

د ۱۳، ش ۴ (پیاپی ۷۰)، مهر و آبان ۱۴۰۱، صص ۴۶۱-۴۹۷

مقاله پژوهشی

<http://dorl.net/dor/20.1001.1.23223081.1401.13.4.1.0>

بررسی مشکلات پیرامون تعریف و تفکیک انگیزه و انگیزتار در میان انگلیسی‌زبانان و زبان‌آموزان ایرانی، و ریشه‌یابی ساختاری - تاریخی آن در رشته روان‌شناسی

آذر حسینی فاطمی^{۱*}، جاسم فتح‌آبادی^۲، رضا پیشقدم^۳

۱. دانشیار، آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.

۲. دکتری، آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.

۳. استاد، آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۷/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۱/۳۰

چکیده

هدف این مقاله بررسی مشکلات پیرامون ارائه تعریفی فراگیر برای مفهوم انگیزه و ریشه‌یابی آن‌ها بر پایه یک بررسی توصیفی - تحلیلی، تاریخی، ریشه‌شناسانه، و هستی‌شناسانه بود. بدین منظور توانایی و میل به تفکیک انگیزه با انگیزتار که نزدیک‌ترین مفهوم به انگیزه است در میان انگلیسی‌زبانان و زبان‌آموزان ایرانی نیز بررسی شد. براساس یافته‌ها هر دو گروه که متشکل از تعداد مساوی مرد و زن بودند، هنگامی که با یکی از دو مفهوم انگیزه و انگیزتار مواجه می‌شوند آن‌ها را تفکیک نمی‌کنند، و تفکیک آن‌ها تنها زمانی صورت می‌گیرد که هر دو مفهوم هم‌زمان وجود داشته باشند. در ادامه طبق بررسی تاریخی مفهوم و ریشه‌یابی ساختار کلمه، تعریف انگیزه با تمامی رویدادهایی که در ذهن عامل و خارج از آن اتفاق می‌افتد تا به سمت هدف حرکت کند، معادل شد. گستردگی این تعریف علت بی‌نتیجه ماندن تلاش‌ها برای ارائه نظریه‌ای فراگیر بوده است. همچنین علت فاصله گرفتن مفهوم در طول زمان از این تعریف را می‌شود در دلایل هستی‌شناسانه و همچنین فرایند تبدیل یک کلمه به مفهوم و در ادامه به ساختار به‌وضوح مشاهده کرد. به‌عبارت دیگر میل به پیروی از هستی‌شناسی فلسفه تحلیلی در میان روان‌شناسان از یک سو و نیاز به مقیاس‌پذیر بودن مفهوم از سوی دیگر، انگیزه را به سمت محدودیت معنایی سوق داده‌اند. واقف بودن به چنین نکاتی می‌تواند محققان را در جلوگیری از نتیجه‌گیری‌های نادرست یاری رساند، زیرا اگر توانایی این تفکیک وجود نداشته باشد، یافته‌های تحقیقات گوناگون در باب انگیزه به راحتی زیر سؤال خواهد رفت.

E-mail: hfatemi@ferdowsi.um.ac.ir

* نویسنده مسئول مقاله:

واژه‌های کلیدی: روان‌شناسی، انگیزه، انگیزتار، هستی‌شناسی، زبان‌آموزان ایرانی.

۱. مقدمه

چه یک انسان اولیه را در حال صیقل دادن یک تکه سنگ تصور کنیم یا یک انسان مدرن را در حال وارد کردن یک سری الگوریتم پیشرفته در یک ابررایانه، باور قاطع این است که انسان‌ها همواره دلیلی برای رفتار خود داشته‌اند. پرداختن به چرایی و دلایل رفتار انسان‌ها و دیگر ارگانیسم‌های زنده به هیچ عنوان موضوعی جدید و مختص دنیای مدرن نیست و یک جست‌وجوی ساده در متون فلسفی، ادبی، و مذهبی سال‌های بسیار دور این مسئله را روشن می‌سازد. علی‌رغم وجود همیشگی سؤالاتی که به دلایل رفتار انسان می‌پردازند، عمر مطالعه علمی و سیستماتیک آن‌ها تنها بیش از یک قرن است. در این مدت از عنوان «انگیزه یا انگیزش»^۱ برای گردآوری نظریات و تحقیقات انجام شده در این راستا، استفاده شده است. از آن جایی که قسمت عمده این مطالعات در رشته روان‌شناسی صورت گرفته است، انگیزه در ذهن عامه مردم یک مفهوم کاملاً روان‌شناسانه تلقی می‌شود. به‌طور کلی در اکثر متون روان‌شناسی، انگیزه را معادل با عواملی که رفتار انسان و دیگر ارگانیسم‌های زنده را تحریک و هدایت می‌کند در نظر می‌گیرند. گفتنی است که انگیزه به‌عنوان یک مفهوم با «انگیزتار»^۲ که عموماً به دلیلی برای انجام کاری یا نیازی که موجود زنده را به انجام کاری ترغیب می‌کند اطلاق می‌شود متفاوت است.

پس از ورود انگیزه به‌عنوان یک مفهوم به رشته روان‌شناسی و تبدیل آن به یکی از اساسی‌ترین مفاهیم رشته، مطالعات بسیاری درباره آن انجام شده است. حجم این مطالعات به قدری است که می‌توان مدعی شد که انگیزه در میان مفاهیم روان‌شناسی بیشترین پیشینه تحقیق را دارد. اگرچه یک عنوان برای پوشش همه نظریات و تحقیقات برگزیده شده، اما تعریف و محدوده مفهوم همواره مملو از ابهامات و چالش‌ها بوده است. این مشکلات چنان قابل توجه بوده است که انجمن روان‌شناسی آمریکا در برهه‌ای از زمان تا مرز حذف این مفهوم از رشته روان‌شناسی پیش رفت (Walker & Symons, 1997). گفتنی است که نظریه‌های ارائه‌شده اکثراً به رفتارهای انگیزشی انسان‌ها می‌پردازند و رفتارهای

غیرانگیزشی مانند عکس‌العمل‌های غیرارادی را شامل نمی‌شوند. رفتارهای انگیزشی برخلاف رفتارهای غیرانگیزشی هدفمندند و بسته به فرد و زمان متفاوت‌اند.

به باور روان‌شناسان مفهوم انگیزه در کانون رشته روان‌شناسی که به‌عنوان مطالعه علمی رفتار و فرایندهای ذهنی معرفی شده است قرار دارد. خروجی ترکیب این دو جمله این است که انگیزه می‌بایست به‌عنوان نوعی رفتار یا فرایند ذهنی موردبررسی قرار گرفته باشد. بدیهی است که انگیزه نه یک رفتار و نه یک فرایند ذهنی عاملانۀ مستقل از عوامل بیرونی است. البته این گفته بدان معنی نیست که فرایندهای ذهنی نامرتبب هستند، زیرا آن‌ها بخش مهمی از انگیزه هستند. اما انگیزه متأثر از عوامل بسیاری در کنار فرایندهای ذهنی است و شاید به همین دلیل است که روان‌شناسی علی‌رغم درنظر گرفتن عناصر فرهنگی و محیطی موفق به ارائه یک تعریف و نظریه جامع نشده است. به بیان ساده، انگیزه به‌عنوان یک مفهوم در نگاه اول ساده به‌نظر می‌رسد و زمانی که نویسندگان حول این مفهوم و اهمیت آن در رفتار انسانی صحبت می‌کنند، عاری از ابهام و مشکل می‌نماید. اما زمانی که متون آن‌ها برای استخراج خود مفهوم بررسی می‌شوند، به‌نظر می‌رسد که تقریباً همه آن‌ها یا تعریفی ارائه نمی‌دهند و یا انگیزه و انگیختار را تفکیک نمی‌کنند.

بی‌شک مفهوم انگیزه یکی از چالش‌برانگیزترین مفاهیم در علم روان‌شناسی است. یکی از مشکلات مربوط به این مفهوم، تفکیک آن از مفهوم انگیختار است. البته مشکل تفکیک این دو مفهوم در سطح نظریه‌پردازی نمایان می‌شود و در سطح تعریف به‌نظر می‌رسد که به سادگی از یکدیگر تشخیص داده می‌شوند. گفتنی است که مشکل مطرح‌شده مربوط به کاربرد این دو مفهوم در زبان انگلیسی است و معادل‌های اتخاذشده در زبان فارسی اگرچه این مشکل را تا حدی حل کرده است، به مشکل دیگری منجر شده است. در صحبت با عامۀ فارسی‌زبانان برداشت غالب این است که آن‌ها انگیزه را محرکی درونی و انگیختار را محرکی بیرونی می‌پندارند، درحالی که تعریف مفهوم انگیزه در متون انگلیسی علم روان‌شناسی بسیار گسترده‌تر از این برداشت ساده است. ضمناً معادل دیگری که در زبان فارسی استفاده می‌شود (انگیزش)، در میان عامۀ مردم چندان کاربردی ندارد و بیشتر در محیط آکادمیک شناخته شده است. فارغ از این مسئله، مشکلاتی که در این پژوهش بررسی شده است صرفاً به کاربرد این دو مفهوم در زبان انگلیسی که در میان انگلیسی‌زبانان و زبان‌آموزان ایرانی

مشاهده می‌شود پرداخته و به کاربرد آن‌ها در زبان فارسی مربوط نمی‌شود. هدف اول این مقاله بررسی این موضوع بود که آیا انگلیسی‌زبانان و زبان‌آموزان ایرانی قادر به تفکیک دو مفهوم انگیزه و انگیزتار به صورت مستمر هستند یا نه. اهمیت این موضوع در این است که اگر توانایی این تفکیک وجود نداشته باشد، یافته‌های تحقیقات گوناگون در باب انگیزه به راحتی زیر سؤال خواهد رفت. اکثر تحقیقات انگیزشی از پرسش‌نامه و دیگر فرم‌های خوداظهاری استفاده می‌کنند (دوردی‌نژاد، ۱۳۹۴؛ پارسیان و همکاران، ۱۳۹۴) و اگر پاسخ‌دهندگان این تفکیک را انجام ندهند، یافته‌ها به سادگی از حول محور انگیزه به انگیزتار تغییر کرده و جواب واقعی سؤالات درباره‌ی انگیزه را نمی‌دهند. در زبان فارسی این مشکل حتی پیچیده‌تر نیز هست، زیرا اصطلاح پرکاربرد «انگیزه داشتن» در واقع بیانگر این است که عامه‌ی مردم فارسی‌زبان انگیزه را چیزی می‌دانند که می‌توانند داشته باشند یا نه که با تعریف انگلیسی آن فرسنگ‌ها فاصله دارد. موضوع آنجایی پررنگ‌تر می‌شود که متون انگلیسی که به فارسی ترجمه می‌شوند انگیزه را معادل «motivation» قرار می‌دهند، درحالی که فهم عامه‌ی مردم از این مفهوم به «motive» نزدیک‌تر است. استفاده‌ی عامه‌ی مردم از مفهوم انگیزه (انگیزه داشتن، بی‌انگیزه بودن) حاکی از آن است که فارسی‌زبانان انگیزه را حداقل در کاربرد آن به صورت یک فرایند در نظر نمی‌گیرند. این درحالی است که بیشتر کتاب‌های روان‌شناسانه درباره‌ی انگیزه ترجمه از زبان انگلیسی هستند که انگیزه را یک فرایند در نظر می‌گیرند.

هدف دیگر این تحقیق بررسی مشکلات پیرامون ارائه‌ی تعریفی فراگیر و واحد برای مفهوم انگیزه بود. بدین منظور فرایندی تاریخی و ریشه‌شناسانه^۲ جهت شناسایی منابع این مشکلات صورت گرفت که به دنبال رسیدن به تعریفی جامع در ابتدای تولد انگیزه و سپس گمانه‌زنی درباره‌ی چگونگی تغییر این تعریف در طول زمان بود. به‌طور خلاصه یافتن دلایل وجود مشکلات در تعریف و تفکیک انگیزه و انگیزتار، رسیدن به تعریفی فراگیر برای انگیزه، بررسی علل دگرگونی تعریف در طول زمان، و مشخص کردن امکان ارائه‌ی نظریه‌ای فراگیر برای انگیزه، اهداف و شاکله‌ی این مطالعه بودند. هدف از این سبک بررسی کمک گرفتن از تاریخ برای شناسایی مشکل و درپی آن استفاده از خود مفهوم و موضوع برای تعریف رشته‌ی موردنظر است (Aronson, 2010).

۲. پیشینه پژوهش

۲-۱. تعریف انگیزه

انگیزه به عنوان مفهومی مستقیماً مرتبط با دلایل، و عوامل مؤثر بر رفتار انسان‌ها، در همه شاخه‌های علوم انسانی حضوری قابل توجه دارد. به عبارت دیگر، انگیزه مفهومی مختص به یک رشته نیست و در همه شاخه‌های علوم انسانی از جمله جامعه‌شناسی، اقتصاد، مدیریت، زبان‌آموزی، و غیره مورد مطالعه قرار گرفته است. به همین دلیل نظریات مربوط به این مفهوم را به دو دسته نظریه‌های جامع و خاص طبقه‌بندی می‌کنند (Dornyei & Ushioda, 2011). منظور از نظریات و مطالعات جامع، تحقیقات انجام شده در رشته روان‌شناسی و منظور از نظریات خاص موارد مربوط به رشته‌های دیگر است که به بررسی انگیزه در موردی خاص مانند زبان‌آموزی می‌پردازند.

گسترده‌گی مطالعات درباره انگیزه به قدری زیاد است که علاوه بر تعریف خود مفهوم در مورد شیوه طبقه‌بندی و ارائه نظریه‌ها نیز اتفاق نظر وجود ندارد. نویسندگان و متون مختلف روان‌شناسی به طرق مختلفی از جمله تمرکز بر مراحل مختلف فرایند، نگاه به عنوان علت یا معلول، خودآگاه یا ناخودآگاه بودن، مرتبط با شناخت یا احساس بودن، و غیره، نظریه‌ها را تقسیم بندی و ارائه کرده‌اند. در ادامه چندین مورد از تلاش‌های محققان در جهت تعریف انگیزه به عنوان یک مفهوم در دهه‌های مختلف به همراه نقد کوتاهی از آن‌ها آورده شده است.

۱. یانگ (Young, 1961) به جای تعریف خود مفهوم به تعریف مطالعه انگیزه می‌پردازد و آن را به عنوان جست‌وجو جهت یافتن عوامل تعیین‌کننده رفتار انسان‌ها و حیوانات معرفی می‌کند. در این تعریف اگر مطالعه را مترادف جست‌وجو در جهت یافتن عوامل در نظر بگیریم، تعریف انگیزه معادل رفتار می‌شود و اگر مطالعه را مترادف با جست‌وجو بپنداریم انگیزه معادل فاکتورهای تعیین‌کننده رفتار می‌شود. اما در واقع انگیزه معادل رفتار نیست و عوامل تعیین‌کننده با انگیزه تفکیک نمی‌شود.

۲. موک (Mook, 1987) دو تعریف متفاوت درباره مفهوم انگیزه ارائه می‌دهد. اول اینکه سؤالات مربوط به انگیزه سؤالات درباره علت‌های روی دادن فعالیت‌های خاص هستند و

دومی اینکه مطالعه انگیزه جست‌وجو در پی یافتن اصولی است که به ما در فهم دلایل انتخاب، شروع، و ادامه رفتاری خاص در شرایطی خاص کمک می‌کنند. در تعریف اول «سوالات درباره» در هر دو طرف تعریف دیده می‌شود و در نتیجه انگیزه با دلایل روی دادن رفتارها معادل می‌شود که از انگیزه تفکیک نمی‌شود. در تعریف دوم اگر مطالعه را با جست‌وجو برای یافتن مترادف بگیریم تعریف انگیزه معادل با یک سری اصول می‌شود که نادرست است.

۳. به عقیده وینر (Weiner, 1992) جامع‌ترین تعریف رشته انگیزه چرایی تفکر و رفتار انسان و دیگر ارگانیسم‌های شبه‌بشری به صورت کنونی است. اولاً، این تعریف مدعی جامع‌ترین بودن است که استنباط می‌شود تعاریف دیگری هم وجود دارند که نادرست نیست و فقط فراگیری کم‌تری دارند. دوماً، انگیزه به‌عنوان یک رشته معرفی می‌شود و در نهایت تعریف انگیزه یک سؤال می‌شود که در آن انسان با دیگر ارگانیسم‌های زنده تفکیک نمی‌شود. ۴. فلدمن (Feldman, 2013) بر این باور است که مفهوم انگیزه به فاکتورهایی که رفتار انسان و دیگر ارگانیسم‌های زنده را انرژی بخشیده و هدایت می‌کند اطلاق می‌شود. در این تعریف نیز انگیزه و انگیزه تفکیک نمی‌شوند و همچنین چیزی که انرژی می‌بخشد با چیزی که هدایت می‌کند یکسان در نظر گرفته شده است. نکته حائز اهمیت در این تعاریف و تعاریف بسیار دیگری که از مفهوم انگیزه وجود دارد این است که هیچ‌کدام اطلاعات کاملاً نادرستی ارائه نمی‌دهند. اما اکثر این تعاریف به صحبت حول مفهوم انگیزه ختم می‌شوند و وقتی تعریف خود مفهوم از آن‌ها استخراج می‌شود با انگیزه تفکیک نمی‌شوند.

۲-۲. انگیزه در روان‌شناسی

پس از ورود مفهوم انگیزه به رشته روان‌شناسی در سال ۱۹۰۱، تلاش‌های متعددی برای ارائه یک نظریه جامع درباره آن شده است. اولین تلاش‌های روان‌شناسان در این راستا منتهی به رویکردهای غریزی^۱ شد که براساس ادعای آن‌ها، عوامل ذاتی و بیولوژیکی دلیل رفتار انسان‌ها هستند. مشکل این رویکردها در رسیدن به توافق در تعداد و نوع غرایز بود، به طوری که لیست غرایز بین ۱۸ تا ۵۷۵۹ متغیر بود و به‌نظر می‌رسید که طرفداران این

رویکرد به‌منظور توجیه کردن همه رفتارهای انسان به بازی با کلمات روی آورده بودند (Krull, 2014).

رویکردهای کاهش تحریک^۵ برای برطرف کردن مشکلات رویکردهای غریزی به‌وجود آمدند. در این رویکردها دلیل رفتار، فقدان یک نیاز بیولوژیکی معرفی می‌شد که ارگانیسم را در جهت برطرف کردن نیاز تحریک می‌کرد (Myers, 2008). مفهوم اصلی و مهم در این رویکردها هم‌نوآستازی^۶ بود که به‌عنوان تمایل ارگانیسم زنده برای ماندگاری در حالت آرامش درونی معرفی می‌شود. دو نقد مهم بر این رویکردها وارد بود که هرکدام راه را برای ظهور یک رویکرد دیگر در بررسی رفتار هموار ساخت. اول اینکه رویکردهای کاهش تحریک نمی‌توانستند توضیحی برای رفتاری که هدف آن‌ها افزایش تحریک است ارائه دهند و مورد دوم اینکه رویکردهای کاهش تحریک، رفتارهایی را که نتیجه یک محرک درونی نبودند و برعکس از خارج از ارگانیسم تحریک می‌شدند، پوشش نمی‌دادند. نقد اول به رویکردهای انگیختگی^۷ که برپایه ایده‌های هانس آیزنک (Eysenck, 1967) بود، منتهی شد. باور اصلی چنین رویکردهایی این بود که هر انسانی به‌دنبال حفظ مقداری انگیختگی در خود است و این میزان در میان انسان‌ها متفاوت است. رویکردهای مشوق^۸ نیز نتیجه نقد دوم بود که در آن‌ها میل به کسب اهداف خارجی به‌عنوان دلیل رفتار معرفی می‌شد (Gilovich et al., 2016).

دو رویکرد ذکرشده مشکل بزرگی را به همراه داشتند: یکی فقط به محرک‌های خارجی می‌پرداخت و دیگری تنها به دنبال توضیح امیال درونی بود. اما واقعیت این است که رفتار انسان برآیند هر دو این محرک‌هاست (Berridge, 2014; Lowery et al., 2003). پرداختن به این مشکل و تلاش در جهت رفع آن منتهی به رویکردهای شناختی^۹ شد که در آن‌ها منبع انگیزه تفکر و پردازش ذهنی اطلاعات معرفی می‌شود (Coon & Mitterer, 2013). این نوع رویکردها که در رشته روان‌شناسی بسیار فراوان هستند، انگیزه را به دو دسته درونی و بیرونی تقسیم می‌کنند و هر دو نوع را در تحریک رفتار مؤثر می‌دانند.

از مشهورترین نظریات شناختی می‌توان به نظریه‌های انتظار - ارزش^{۱۰} اشاره کرد که در آن‌ها انگیزه برآیند انتظار موفقیت در عمل توسط شخص و همچنین ارزشی است که هدف برای او دارد (Feather, 1990, Vroom, 1964). دیگر گروه مشهور نظریات شناختی،

نظریه‌های انتساب^{۱۱} هستند که در آن‌ها برداشت یک فرد از موفقیت‌ها و شکست‌ها و نسبت دادن آن‌ها به توانایی‌های خود یا عوامل خارج از کنترل، عامل اصلی و تعیین‌کننده در انگیزه هستند (Weiner, 1972, 1974). نظریه‌های هدف‌محور^{۱۲} دسته دیگری از نظریات شناختی هستند که همگی به نقش اساسی هدف در تعیین رفتار می‌پردازند (Latham, 2003; Wentzel, 2000).

مازلو^{۱۳} (Maslow, 1943, 1948) به جای نظریه‌پردازی در مورد مفهوم انگیزه به طبقه بندی نیازها براساس درجه اهمیت آن‌ها پرداخت. نظریه او به توصیف چگونگی تأثیر انگیزه در زمان‌های مختلف می‌پرداخت. برای نیل به این هدف، مازلو نیازها را در یک هرم از اساسی‌ترین تا ایدئال‌ترین طبقه‌بندی کرد: فیزیولوژیک، امنیت، تطبیق، عزت نفس، شکوفایی فردی. باور او این بود که تا نیازهای اساسی برطرف نشوند انسان به مراحل بالاتر نخواهد رسید. در طول سال‌ها نقدهای فراوانی به هرم مازلو و چگونگی کارکرد آن وارد شده است و به نوعی بهترین جایگزین تکامل یافته آن تئوری خودمختاری^{۱۴} است. به نوشته صاحبان اصلی این نظریه رایان و دچی (Ryan & Deci, 2017)، این نظریه به بررسی چگونگی تأثیر شرایط بیولوژیکی، اجتماعی، و فرهنگی بر کاهش یا افزایش قابلیت‌های انسان برای رشد روانی، مشارکت و سلامت می‌پردازد.

مدتها پس از احاطه کامل رویکردهای شناختی در علوم روان‌شناسی و تحت‌تأثیر ایده‌های ویگوتسکی (Vygotsky, 1962, 1978)، اهمیت مسائل اجتماعی، محیطی، و فرهنگی باعث شد که این رویکردها رنگ اجتماعی به خود بگیرند و به رویکردهای اجتماعی - فرهنگی^{۱۵} تبدیل شوند. اغلب این رویکردها مسائل خارج از کنترل انسان را به‌عنوان یک فاکتور در نظریه می‌گنجانند (Wigfield & Wagner, 2007; Pomerants et al., 2007). اما نظریه‌ها و رویکردهای فراوانی هم وجود دارند که به این مفهوم در بافت خاص مانند کلاس درس می‌پردازند (Pintrich, 2000; Zimmerman, 2013).

۲-۳. انگیزه در آموزش زبان

یادگیری زبان دوم و خارجی یکی از شاخه‌هایی است که به‌طور خاص به مفهوم انگیزه پرداخته است. انگیزه در واقع یکی از مهم‌ترین و پربحث‌ترین مفاهیم در رشته‌های مربوط به زبانی غیر از زبان مادری است. اهمیت انگیزه در چنین رشته‌هایی عجیب نیست، زیرا آن را مهم‌ترین مشوق شروع یادگیری در ابتدای کار، و نیروی محرکه در ادامه فرایند طولانی و خسته‌کننده زبان‌آموزی می‌دانند (Dornyei, 2005). باور اساسی این است که انگیزه در همه سطوح و مراحل زبان‌آموزی فاکتوری انکارناپذیر است و درجه اهمیت آن به قدری بالاست که قادر به جبران ضعف توانایی زبان‌آموز نیز هست. درنی و رایان (Dornyei & Ryan, 2015) مطالعات انگیزشی را در زبان‌آموزی به سه دوره تاریخی تقسیم‌بندی می‌کنند.

دوره اول را روان‌شناسانه اجتماعی^{۱۶} نامیده‌اند که در آن زبان‌آموزی را به دلیل خنثی نبودن از دیگر درس‌های مدرسه تمایز داده‌اند (Gardner & Lambert, 1972). ایده اصلی نظریه‌های این دوره این است که علاوه بر استعداد زبان‌آموزان و شیوه‌های تدریس، نگرش آن‌ها نسبت به بومیان زبان هدف عاملی مؤثر در میزان موفقیت آن‌هاست. بنابراین بافت اجتماعی هم در مطالعه انگیزه بسیار اهمیت داشت (Gardner, 1985; Gardner & MacIntyre, 1993).

دوره دوم در واقع تلاش محققان یادگیری زبان برای وفق دادن نظریه‌های خود با مطالعات شناختی در رشته روان‌شناسی و بررسی انگیزه در موقعیت واقعی کلاس بود (Dornyei & Ryan, 2015). به‌طور خلاصه میتوان این چنین بیان کرد که نظریه‌های انگیزه در این دوره همان نظریات ارائه‌شده در بخش نظریات شناختی در روان‌شناسی مانند انتساب و خودمختاری بود که در بافت یادگیری زبان گنجانده شده بودند. و درنهایت در دوره نظریه‌های اجتماعی پویا^{۱۷}، دو ویژگی زمانی و پویایی به‌عنوان بخش جداناپذیری از انگیزه اهمیت یافتند (Dornyei, 2000).

۳. روش پژوهش

این پژوهش از دو بخش تشکیل شده بود که قسمت اول آن تجربی و قسمت دوم توصیفی -

تحلیلی بود. در واقع بخش اول لازمه ورود به قسمت دوم بود که به بررسی مشکلات پیرامون مفهوم انگیزه و ریشه‌یابی آن‌ها می‌پرداخت.

۳-۱. شرکت کنندگان

قسمت تجربی این پژوهش در مجموع ۴۰۰ شرکت‌کننده داشت که نیمی از آن‌ها دانشجویان دکتری و کارشناسی ارشد آموزش زبان و مترجمی زبان انگلیسی از سرتاسر ایران، و نیم دیگر انگلیسی‌زبانان کانادایی و آمریکایی بودند که از طریق شبکه‌های اجتماعی فیسبوک، اینستاگرام، تلگرام، و واتس‌آپ مشارکت داشتند. هردو گروه متشکل از ۱۰۰ مرد و ۱۰۰ زن بودند که بین ۲۰ تا ۴۳ سال سن داشتند.

جدول ۱: آمار توصیفی شرکت‌کنندگان ایرانی

Table 1: Descriptive statistics of Iranian participants

رشته تحصیلی		سطح تحصیلات		بازه سنی		جنسیت	
مترجمی	آموزش	دکتری	ارشد				
۱۳	۲۹	۱۱	۳۱	۴۲	۲۹ تا ۲۴	۱۰۰	مرد
۱۴	۳۱	۲۹	۱۶	۴۵	۳۵ تا ۳۰		
۵	۸	۱۲	۱	۱۳	۴۱ تا ۳۶		
۱۷	۳۶	۱۳	۴۰	۵۳	۲۹ تا ۲۴	۱۰۰	زن
۱۰	۲۸	۲۲	۱۶	۳۸	۳۵ تا ۳۰		
۳	۶	۸	۱	۹	۴۱ تا ۳۶		

جدول ۲: آمار توصیفی شرکت‌کنندگان انگلیسی‌زبان

Table 2: Descriptive statistics of English native speakers

سطح تحصیلات	بازه سنی		ملیت		جنسیت			
	کارشناسی	دیپلم	آمریکایی	کانادایی				
بالتر	۱۳	۲۷	۴۱	۲۰ تا ۲۷	۱۹	۸۱	۱۰۰	مرد
۱	۱۳	۲۷	۴۱	۲۰ تا ۲۷				
۳	۱۵	۱۵	۳۳	۲۸ تا ۳۵				
۵	۱۰	۱۱	۲۶	۳۶ تا ۴۳	۲۷	۷۳	۱۰۰	زن
۰	۱۰	۲۴	۳۴	۲۰ تا ۲۷				
۸	۲۰	۱۱	۳۹	۲۸ تا ۳۵				
۵	۱۲	۱۰	۲۷	۳۶ تا ۴۳				

۲-۳. آزمون‌ها

این پژوهش شامل دو آزمون بود که برای تهیه آن‌ها از میان صد رمان برتر تاریخ به انتخاب تلگراف^۸، مجله تایم^۹، و گاردین^{۲۰}، بیست مورد آن‌ها که در جدول ۳ آمده است به صورت تصادفی انتخاب شدند. گفتنی است که انتخاب‌های آن‌ها تا حد بسیار زیادی هم‌پوشانی داشت. این رمان‌ها به طور دقیق جهت یافتن واژه‌های انگیزه و انگیزتار مورد بررسی قرار گرفتند. واژه انگیزتار در همه آن‌ها جز یک مورد (محاکمه کافکا) در کل ۲۴۱ بار مورد استفاده قرار گرفته بود، در حالی که انگیزه همانطور که انتظار می‌رفت در هیچ‌کدام یافت نشد.

جدول ۳: بیست رمان تصادفی از میان صد رمان برتر تاریخ

Table 3: Twenty randomly selected novels from the top 100 List

نویسنده	رمان
فئودور داستایوسکی	جنایت و مکافات
فئودور داستایوسکی	برادران کارامازوف
لئو تولستوی	جنگ و صلح
لئو تولستوی	آناکارنینا
جین آستن	غرور و تعصب
جین آستن	اما

نویسنده	زمان
جرج اورول	۱۹۸۴
گابریل گارسیا مارکز	صدسال تنهایی
سروانتس	دو کیشوت
توماس هاردی	چود گمنام
مارگارت میچل	بر باد رفته
جان اشتاین بک	خوشه های خشم
گوستاو فلابرت	مادام بوواری
جرج الیوت	میدل مارچ
هنری جیمز	تصویر یک بانو
جیمز جویس	اولیس
امیلی برونته	بلندی های بادگیر
جوزف کنراد	دل تاریکی
جانانان سويفت	سفرهای گالیور
فرانتس کافکا	محاکمه

در ادامه از میان این ۲۴۱ مورد ۱۲ جمله که در جدول ۴ آمده است به صورت تصادفی جهت استفاده در دو آزمون انتخاب شدند. برای آزمون اول (تشخیص اشتباه) در هر ۱۲ آیتم واژه انگیزه جایگزین انگیختار شد و به نیمی از شرکت کنندگان که به صورت تصادفی انتخاب شدند داده شد و از آن‌ها خواسته شد تا اگر ایرادی در جملات می بینند مشخص کنند. نیم دیگر شرکت کنندگان نیز با همین جملات مواجه شدند، اما بدین صورت که واژه انگیختار در همه آن‌ها با جای خالی جایگزین شده بود و آن‌ها می بایست از میان دو گزینه انگیزه و انگیختار یکی را انتخاب کنند (آزمون دوگزینه‌ای).

جدول ۴: جملات تصادفی شامل انگیزتار در بیست رمان منتخب

Table 4: Randomly selected sentences containing motive from the novels

No.	Excerpt
1	She appeared not to understand the motive of his words.
2	That may be so, but answer me one question: what motive had he for such a counterfeit?
3	Any other feeling, any other motive would be unnatural.
4	This has been my motive, my fair cousin, and I flatter myself it will not sink me in your esteem.
5	'What is your motive for such benevolence?' asked Raskolnikov.
6	She was a plain-faced old woman, without graces and without any great elegance, but with an extreme respect for her own motives.
7	Her conception of human motives might, in certain lights, have been acquired at the court of some kingdom in decadence.
8	I tax no man's motives: let them lie between himself and a higher Power.
9	the highest motive for not doing a wrong is something irrespective of the beings who would suffer the wrong
10	it is believed that he has committed a crime in some undefined way, because he had the motive for doing it
11	I looked at them as you would on any human being, with a curiosity of their impulses, motives, capacities, weaknesses
12	you, at least, will understand my motives if other people question them

۳-۳. تحلیل داده‌ها

در بخش تجربی پژوهش، پس از جمع‌آوری داده‌ها شرکت‌کنندگان به چهار گروه تقسیم شدند: انگلیسی‌زبانان مرد، انگلیسی‌زبانان زن، زبان‌آموزان مرد، و زبان‌آموزان زن. براساس تعداد جواب‌های درست هر شرکت‌کننده نمره‌ای بین ۰ تا ۱۲ به هرکدام تخصیص داده شد. سپس آزمون تحلیل واریانس جهت مشخص کردن وجود احتمالی تفاوت میان چهار گروه جداگانه برای هر آزمون انجام شد.

در بخش توصیفی - تحلیلی، انگیزه در ابتدا به‌عنوان یک واژه و سپس به‌عنوان یک مفهوم موردبررسی قرار گرفت. هدف از این بررسی روشن ساختن وجود مشکلات پیرامون انگیزه هم در سطح تعریف و هم در سطح نظریه‌پردازی بود. بدین منظور با استفاده از اصول واژه‌سازی در زبان انگلیسی و مقایسه انگیزه با واژه‌هایی با ساختار یکسان، تعریفی برای آن در بدو تولد کلمه حاصل شد که با تعریف امروزی فرسنگ‌ها فاصله داشت. سپس دلایل

این فاصله گرفتن معنایی در تاریخ مفهوم با رویکردی تاریخی، ریشه‌شناسانه، و هستی‌شناسانه مورد جست‌وجو و بررسی قرار گرفت.

۴. یافته‌ها و بحث

در قسمت تجربی تحقیق هدف رسیدن به جواب این سؤال بود که آیا انگلیسی‌زبانان و زبان‌آموزان تخصصی ایرانی سطح ارشد و دکتری انگیزه و انگیزتار را تفکیک می‌کنند یا نه. هدف دیگر مشخص کردن پایداری این تفکیک در شرایط مختلف بود. نتایج آزمون اول که تشخیص اشتباه در جمله بود در جدول ۵ آمده است.

جدول ۵: آمار فراوانی آزمون تشخیص اشتباه

Table 5: Frequency statistics of error recognition test

تشخیص اشتباه			تعداد	جنسیت	
مجموع	غلط	صحیح			
۶۰۰	۷۴	۵۲۶	۵۰	مرد	زبان‌آموز
۶۰۰	۸۳	۵۱۷	۵۰	زن	
۶۰۰	۷۶	۵۲۴	۵۰	مرد	انگلیسی‌زبان
۶۰۰	۶۷	۵۳۳	۵۰	زن	
۲۴۰۰	۳۰۰	۲۱۰۰	۲۰۰		مجموع

همانطور که در جدول ۵ آمده است در اکثر موارد جایگزینی انگیزتار با انگیزه صحیح تلقی شده است. در ادامه آزمون تحلیل واریانس برای مشخص کردن اینکه آیا تفاوتی میان ۴ گروه وجود دارد یا نه، انجام شد. با توجه به نتایج قابل‌مشاهده در جدول ۶ هیچ تفاوت معناداری میان ۴ گروه وجود ندارد و همه آن‌ها انگیزه و انگیزتار را در این آزمون تفکیک نکرده‌اند.

جدول ۶: نتایج آزمون تحلیل واریانس برای آزمون تشخیص اشتباه

Table 6: ANOVA for error recognition test

منابع واریانس	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	p
بین‌گروهی	۲,۶۰۰	۳	۰,۸۷۶	۱,۲۷۳	۰,۲۸۵
درون‌گروهی	۱۳۳,۴۰۰	۱۹۶	۰,۶۸۱		
کل	۱۳۶,۰۰۰	۱۹۹			

در آزمون دوم که دوگزینه‌ای بود و شرکت‌کنندگان می‌بایست میان انگیزه و انگیزتار یکی را به‌عنوان جواب صحیح انتخاب می‌کردند، نتایج کاملاً متفاوتی حاصل شد. شرکت‌کنندگان در بیشتر موارد تفکیک را به‌درستی انجام داده و گزینه متن اصلی یعنی انگیزتار را برگزیدند. این نتایج در جدول شماره ۷ آورده شده است.

جدول ۷: آمار فراوانی آزمون دوگزینه‌ای

Table 7: Frequency statistics of two options test

مجموع	دوگزینه‌ای		تعداد	جنسیت	
	انگیزه	انگیزتار			
۶۰۰	۱۱۳	۴۸۷	۵۰	مرد	زبان آموز
۶۰۰	۱۱۲	۴۸۸	۵۰	زن	
۶۰۰	۹۶	۵۰۴	۵۰	مرد	انگلیسی‌زبان
۶۰۰	۱۰۵	۴۹۵	۵۰	زن	
۲۴۰۰	۴۲۶	۱۹۷۴	۲۰۰		مجموع

همانند آزمون اول این بار نیز آزمون تحلیل واریانس جهت مشخص کردن تفاوت میان ۴ گروه انجام شد. این بار نیز تفاوت معناداری میان گروه‌ها وجود نداشت، با این تفاوت که در این آزمون همه گروه‌ها انگیزه و انگیزتار را به‌درستی متمایز کرده بودند.

جدول ۸: نتایج آزمون تحلیل واریانس یکطرفه برای آزمون دوگزینه‌ای

Table 8: ANOVA for two options test

p	f	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	منابع واریانس
۰,۳۲۷	۱,۱۵۷	۱,۲۳۳	۳	۳,۷۰۰	بین‌گروهی
		۱,۰۶۶	۱۹۶	۲۰۸,۹۲۰	درون‌گروهی
			۱۹۹	۲۱۲,۶۲۰	کل

نتایج به‌دست‌آمده حاکی از این است که انگیزه و انگیزتار برای کاربران زبان انگلیسی اعم از انگلیسی‌زبانان و زبان‌آموزان، به‌خوبی تفکیک نمی‌شوند. البته این یافته بیانگر مترادف بودن این دو مفهوم نیست، زیرا تفکیک زمانی که هر دوی آن‌ها به‌صورت هم‌زمان حضور دارند، صورت می‌گیرد. علاوه‌براین رشته‌هایی مانند روان‌شناسی که به بررسی این دو مفهوم می‌پردازند، به هیچ وجه آن‌ها را مترادف در نظر نمی‌گیرند. این نکات ذهن را به‌سمت چرایی قضیه که موضوع بخش دوم این مطالعه است، سوق می‌دهد. ساده‌انگارانه است اگر تنها دنبال یک دلیل برای چنین پدیده‌ای بود، اما با یک بررسی تاریخی و ریشه‌شناسانه می‌توان به جواب‌های قانع‌کننده‌ای رسید که خودشان می‌توانند در معرض آزمون و تحقیق قرار بگیرند.

برپایه فرهنگ‌های ریشه‌شناسی مکتوب (Klein, 1996; Partridge, 1966) و برخط (etymonline.com; newworldencyclopedia.org; britannica.com) زبان انگلیسی، واژه انگیزه برای اولین بار در سال ۱۸۷۳ در این زبان ظاهر شد. این کلمه از فعل انگیزه بخشیدن^{۲۱} درست شده بود که ۱۰ سال پیش از آن در زبان انگلیسی به معنای «تحریک کردن به سوی عمل» متولد شده بود. خود این فعل از واژه انگیزتار بوجود آمده بود که از قرن ۱۴ میلادی در زبان انگلیسی به معنای «چیزی درونی که انسان را وادار می‌سازد به سبک خاصی رفتار کند»، وجود داشته است. نکته جالب و قابل تأمل این است که این تعریف انگیزتار شباهت زیادی به مفهوم انگیزه درونی در روان‌شناسی مدرن دارد. درنهایت ریشه اصلی همه این کلمات واژه‌های لاتین است که به معنای حرکت کردن^{۲۲} است.

همانطور که گفته شد برای قرن‌ها نویسندگان بزرگ تنها از واژه انگیزتار برای انتقال پیام خود به خوانندگان استفاده کرده‌اند. نتیجه این است که انگیزتار به‌تنهایی بسط معنایی زیادی

داشته است. همچنین براساس یافته‌های این تحقیق کاربران زبان انگلیسی انگیزه و انگیزتار را فقط زمانی که هر دو در کنار هم داده می‌شوند تفکیک می‌کنند. در چنین شرایطی بهترین راه برای رسیدن به معنی انگیزه در زمان تولد آن، بررسی ساختار کلمه و قیاس آن با کلمات دیگر با ساختار مشابه در زبان انگلیسی است. دو مثال از این کلمات «خلقت»^{۲۳} و «رسیدگی»^{۲۴} که هم ساختار خودشان در انگلیسی شبیه انگیزه است و هم شکل فعلی یکسانی را دارند که از آن مشتق شده‌اند. خلقت و رسیدگی به‌عنوان واژه به کل فرایند از ابتدا تا انتهای یک عمل اشاره می‌کنند، درحالی‌که انگیزه حداقل در تعاریف استفاده‌شده‌ای که در این مقاله آورده شد این‌گونه نیست. شاید علت این تفاوت در وجود کلمه انگیزتار باشد که در خانواده کلمات دیگر با ساختار مشابه قرین ندارد. در هر صورت اگر انگیزه را نیز مانند خلقت و رسیدگی در نظر بگیریم معنای آن معادل می‌شود با «کل فرایند حرکت به سوی یک هدف». گفتنی است که عامل ممکن است به هدف نرسد و آن را عوض کند یا دیگر دنبال نکند. این تعریف بسیار گسترده است، زیرا از ابتدای یک فعالیت تا پایان آن عوامل و فاکتورهای فراوانی مؤثر هستند. حقیقت این است که ارائه یک نظریه فراگیر برای مفهومی به این گستردگی ناممکن است و هر چقدر هم نظریه گسترده باشد نمی‌تواند کل مفهوم را دربر بگیرد. درباره اینکه چرا انگیزه در تبدیل شدن از یک واژه به یک مفهوم تا این اندازه از معنای ابتدایی فاصله گرفته است هم می‌توان گمانه‌زنی‌هایی کرد. یک علت آن که ذکر شد گستردگی معنایی واژه است که نظریه‌پردازی درباره آن را ناممکن می‌سازد. علت‌های دیگر را می‌توان با یک نگاه تاریخی در رشته روان‌شناسی پیدا کرد. بهترین سرآغاز برای یک بررسی تاریخی رجوع به زمان تولد واژه و شرایط زمانه و رویدادهای مهم در آن دوران است.

جدول ۹: تاریخ چندین رویداد مهم در علوم انسانی

Table 9: Emergence date of some crucial events in Humanities

تاریخ	چهره	رویداد
۱۸۵۹	چارلز داروین	انتشار خاستگاه گونه‌ها با این ادعا که همه خصلت‌ها موروثی‌اند
۱۸۶۱	پال بروکا	کشف کارکردهای متفاوت دو نیمکره مغز
۱۸۶۹	فرانسیس گالتون	بیان این ادعا که پرورش از سرشت مهم‌تر است

تاریخ	چهره	رویداد
۱۸۷۸	استنلی هال	دریافت اولین دکتری روان‌شناسی در آمریکا از دانشگاه هاروارد
۱۸۷۹	ویلهلم وونت	برپایی اولین آزمایشگاه روان‌شناسی در دانشگاه لایپزیگ آلمان
۱۸۹۰	ویلیام جیمز	انتشار اصول روان‌شناسی و معرفی آن به‌عنوان علم زندگی ذهنی

نکته مهمی که از این جدول حاصل می‌شود این است که این رویدادها تقریباً با پیدایش واژه انگیزه در زبان انگلیسی هم‌زمان هستند. اگرچه هم‌زمانی دو رویداد لزوماً رابطه علت و معلولی را اثبات نمی‌کند، اما راه را برای گمانه‌زنی هموار می‌سازد. یک گمانه این است که شرایط زمانه که در آن روان‌شناسی در حال پدیدار شدن بود تولد واژه جدیدی را که مستقیماً به فرایندهای ذهنی مربوط باشد ایجاب می‌کرد. اما سناریوی محتمل‌تر در آغوش کشیدن واژه پس از پیدایش توسط روان‌شناسی است، زیرا این سناریو گمانه اول را رد نمی‌کند و با توجه به شرایط علوم انسانی در آن دوران تولد واژه‌ای جدید اجتناب‌ناپذیر می‌نماید.

در هر صورت روان‌شناسی از اوایل قرن بیستم انگیزه را مورد تحقیق قرار داده و به یکی از اساسی‌ترین مفاهیم رشته تبدیل شده است. اما در این استعمال که مستلزم تبدیل واژه به مفهوم و بعداً یک ساختار بود معنای انگیزه از معنایی که با توجه به ساختار واژگانی آن ذکر شد فاصله بسیاری گرفته است. همانطور که پیش‌تر ذکر شد گستردگی معنایی مفهوم اجازه تحقیق و ارائه نظریه‌ای فراگیر را نمی‌دهد. در نتیجه این مشکل مفهوم در طول زمان و در فرایندهای تحقیق شروع به منقبض شدن کرده است. علاوه‌براین از آن جایی که بیشتر مطالعات روان‌شناسانه شکل تجربی دارند، انگیزه می‌بایست به ساختاری تبدیل می‌شد که قابل مشاهده و اندازه‌گیری باشد، و تمام فرایند حرکت به سمت هدف که تشکیل شده از عوامل درونی و خارجی بسیاری است چنین ویژگی‌ای را ندارد. علت دیگر این تغییر نیز مرتبط با همین دو علت ذکر شده است که بار هستی‌شناسانه دارد. حقیقت این است که روان‌شناسی علمی است که نگاه هستی‌شناسانه فلسفه تحلیلی را دنبال می‌کند که در آن هدف کشف و رسیدن به هویت و ذات یک چیز است (May, 2005). نتیجه اجتناب‌ناپذیر این نگاه محصور کردن مفهوم در حالتی قابل اندازه‌گیری و قابل درک است.

۵. نتیجه

مشکل ارائه تعریفی جامع و در امتداد آن نظریه‌ای فراگیر برای مفهوم انگیزه بر کسی پوشیده نیست. تقریباً تمامی نظریه‌پردازان به این نکته اذعان داشته و نظریه‌های خود را علی‌رغم این قضیه ارائه می‌دهند. به عبارتی هیچ‌کدام ادعایی مبنی بر جامع بودن نظریاتشان ندارند و سعی در دربرگرفتن هرچه بیشتر عوامل مؤثر داشته‌اند. همانطور که در این مقاله بحث شد و هم راستا با نظر اکثریت محققان، ارائه نظریه‌ای فراگیر برای انگیزه غیرممکن است. در واقع با در نظر گرفتن تعریف جامعی که در این مقاله حاصل شد، این غیرممکن بودن کاملاً طبیعی به نظر می‌رسد. به بیان ساده‌تر، مفهومی بدین گستردگی که از شروع تا پایان عمل را در برمی‌گیرد و متأثر از عوامل بسیاری در سطوح مختلف است، نمی‌تواند در یک نظریه محاط شود.

بنابراین علی‌رغم ارائه تعریفی جامع از مفهوم انگیزه در این مقاله، این بار نیز باور این است که رسیدن به نظریه‌ای فراگیر ناممکن و غیرواقع‌گرایانه است و باید به دست فراموشی سپرده شود. به عبارت دیگر، هر تلاشی در این راستا لزوماً به کوچک شدن مفهوم می‌انجامد تا حدی که در بسیاری از مواقع انگیزه جای خود را به انگیختار می‌دهد. این مشکل مختص مفهوم انگیزه نیست و در مورد تمامی مفاهیم گسترده صادق است، زیرا ارائه نظریه‌ای فراگیر در این موارد شامل یک پارادوکس اساسی است. به عبارت ساده‌تر، نظریات علمی بر این باور بنا شده‌اند که انسان کاملاً عقلانی بوده و نتیجه‌گیری‌های او از هستی منطقی خواهد بود. این در حالی است که اگر نظریه‌ای فراگیر وجود داشته باشد خود نظریه‌پرداز را هم شامل شده و رفتار او را هم تحت تأثیر قرار می‌دهد و نمی‌توان با اطمینان گفت که او را به سمت نتایج درست سوق می‌دهد (Hawking, 1996).

این واقعیت که مفهومی به گستردگی انگیزه را نمی‌توان در یک نظریه جامع گنجانند دلیل کافی برای به دست فراموشی سپردن مفهومی به این میزان اهمیت نیست. یکی از روش‌هایی که می‌توان به بررسی انگیزه ادامه داد، مطالعه سیستماتیک نتایج آن مانند رفتار انگیزشی است. برای مثال یادگیری زبان دوم را می‌توان به عنوان چنین رفتاری مورد مطالعه قرار داد و از نظریه‌های پیشین و موجود در آن بهره برد. با وجود این نکته‌ای که همواره باید در ذهن

محقق باشد این است که انگیزه در مفهوم کلی آن به صورت دقیق قابل محصور کردن و اندازه‌گیری نیست، و نتایج مطالعات در بهترین حالت بخشی از واقعیت را به نمایش خواهند گذاشت. به عبارت دیگر ابزاری که برای سنجش انگیزه و در ادامه ربط آن به دیگر مسائل استفاده می‌شوند ممکن است بخش‌های متعددی از این مفهوم را در افراد متعدد نادیده بگیرند که عدم اشراف بر این نکته می‌تواند به نتیجه‌گیری نادرست و گاهاً غیرمنصفانه بینجامد.

این یافته‌ها اهمیت فراوانی در زبان فارسی نیز دارد. به جرئت می‌توان گفت که اکثر متونی که به معرفی و بررسی انگیزه می‌پردازند ترجمه از زبان انگلیسی هستند. طبق یافته‌های این تحقیق تفکیک دو مفهوم *motivation* و *motive* به صورت پیوسته در میان انگلیسی‌زبانان نیز وجود ندارد. بنابراین وقتی این متون به فارسی برگردانده می‌شوند علاوه بر اینکه این مشکل را همراه خود دارند، مشکلات بین‌زبانی نیز به آن افزوده می‌شود. یک فارسی‌زبان اطلاعاتی را درباره *motivation* که فرایندی بسیار گسترده است دریافت کرده و چون زبان ساختاری ذهنی است (Lakoff & Johnson, 1980) آن را با مفهوم انگیزه در زبان خود در خاطر می‌سپارد. این فرایند به راحتی می‌تواند باعث فاصله معنایی زیادی از آنچه در زبان انگلیسی مدنظر است شود.

به عبارت ساده‌تر می‌توان چنین بیان کرد که تمامی حوزه‌های علوم انسانی چهار هدف توصیف، تبیین، تفهم، و کنترل را دنبال می‌کنند (Coon & Mitterer, 2013). یک مقاله در هریک از حوزه‌های علوم انسانی حداقل یکی و در بهترین حالت هر چهار هدف ذکر شده را دنبال می‌کند. اما نکته مهم این است که بدون رسیدن به تعریفی جامع و مورد قبول درباره یک مفهوم تمامی چهار هدف به مخاطره خواهند افتاد. این چنین تعریفی برای انگیزه به عنوان معادل *motivation* به صورتی که بتوان از آن تعریف عملیاتی منسجمی استخراج کرد وجود ندارد. یک راه حل برای برون رفت از این مشکل می‌تواند بررسی رفتار انگیزشی با در نظر گرفتن نقطه شروع فعالیت، هدف، و فاکتورهای اجتماعی، فرهنگی و محیطی در بافتی خاص باشد.

۶. پی‌نوشت‌ها

1. motivation
2. motive
3. genealogical
4. instinct approaches
5. Drive-reduction approaches
6. homeostasis
7. arousal approaches
8. incentive approaches
9. cognitive approaches
10. expectancy-value theories
11. attribution theories
12. goal theories
13. self-determination theory
14. socio-cultural approaches
15. social psychological
16. socio-dynamic
17. The Telegraph
18. Time Magazine
19. The Guardian
20. Motivate
21. Movere
22. Creation
23. Investigation

۷. منابع

- فارسیان، م.ر.، رضائی، ن.، و پناهنده، س. (۱۳۹۴). رابطه بین انگیزه پیشرفت، هوش هیجانی و اضطراب کلاس زبان خارجی دانشجویان زبان فرانسه دانشگاه فردوسی مشهد. *جستارهای زبانی*، ۴، ۱۸۳-۲۰۰.
- قربان‌دوردی‌نژاد، ف. (۱۳۹۴). ساخت، رواسازی و پایاسازی پرسش‌نامه انگیزش و نگرش یادگیری زبان انگلیسی. *جستارهای زبانی*، ۲، ۱۰۷-۱۲۸.

References

- Aronson, E. (2010). *The social animal* (10th ed.). Worth Publishers.
- Berridge, K. C. (2004). Motivation concepts in behavioral neuroscience. *Physiology and Behavior*, 81(2), 179-209. <https://doi.org/10.1016/j.physbeh.2004.02.004>
- Coon, D. & Mitterer, J. O. (2013). *Introduction to psychology: Gateways to mind and behavior* (13th ed.). Wadsworth Publishing.
- Dörnyei, Z. (2000). Motivation in action: Towards a process-oriented conceptualization of student motivation. *British Journal of Educational Psychology*, 70(4), 519-538. <https://doi.org/10.1348/000709900158281>
- Dörnyei, Z. (2005). *The psychology of the language learner: Individual differences in second language acquisition*. Lawrence Erlbaum.
- Dörnyei, Z., & Ryan, S. (2015). *The psychology of the language learner revisited*. Routledge.
- Dörnyei, Z., & Ushioda, E. (2011). *Teaching and researching motivation* (2nd ed.). Longman.
- Eysenck H. J. (1967). Physiological reactivity to sensory stimulation as a measure of personality. *Psychological Reports*, 20(1), 45-46. <https://doi.org/10.2466/pr0.1967.20.1.45>
- Farsian, M. R., Rezaei, N., & Panahandeh, S. (2015). Correlation between achievement motivation, emotional intelligence and the foreign language classroom anxiety in French students of Ferdowsi University of Mashhad. *Language Related Research*, 6(4), 183-200. [In Persian].
- Feather, N. T. (1990). Bridging the gap between values and actions: Recent applications of the expectancy-value model. In E. T. Higgins, & R. M. Sorrentino (Eds.), *Handbook of motivation and cognition: Foundations of social behavior* (Vol. 2, pp. 151–192). Guilford Press.
- Feldman, R. S. (2013). *Essentials of understanding psychology* (10th ed.).

McGraw-Hill.

- Gardner, R. C. (1985). *Social psychology and second language learning: The role of attitudes and motivation*. Edward Arnold.
- Gardner, R. C., & Lambert, W. E. (1972). *Attitudes and motivation in second language learning*. Newbury House.
- Gardner, R. C. & MacIntyre, P. D. (1993) A student's contributions to second language learning. Part II: Affective variables. *Language Teaching*, 26, 1-11. <https://doi.org/10.1017/S0261444800000045>
- Ghorban-dordinejad, F. (2015). Construction, validation and reliability of the foreign language attitude and motivation questionnaire. *Language Related Research*, 6(2), 107-128. [In Persian].
- Gilovich, T., Keltner, D., Chen, S., & Nisbett R. E. (2016). *Social psychology*. Norton.
- Hawking, S. (1996). *A brief history of time*. Bantam Books.
- Klein, E. (1996). *A comprehensive etymological dictionary of the English language*. Elsevier Publishing Company.
- Krull, D. S. (2014). *Introduction to psychology*. Kona Publishing and Media Group.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Latham, G. P. (2003). Goal setting: A five-step approach to behavior change. *Organizational Dynamics*, 32(3), 309-318. [https://doi.org/10.1016/S0090-2616\(03\)00028-7](https://doi.org/10.1016/S0090-2616(03)00028-7).
- Lowery, D., Fillingim, R. B., & Wright, R. A. (2003). Sex differences and incentive effects on perceptual and cardiovascular responses to cold pressor pain. *Psychosomatic Medicine*, 65(2), 284-291. <https://doi.org/10.1097/01.PSY.0000033127.11561.78>

- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Maslow, A. H. (1948). 'Higher' and 'lower' needs. *Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 25(2), 433-436. <https://doi.org/10.1080/00223980.1948.9917386>
- May, T. (2005). *Gilles Deleuze: An introduction*. Cambridge University Press.
- Mook, D. G. (1987). *Motivation*. Norton.
- Myers, D. G. (2008). *Exploring psychology* (7th ed.). Worth Publishers.
- Partridge, E. (1966). *Origins: A short etymological dictionary of modern English*. Routledge.
- Pintrich P. R. (2000). The role of goal orientation in self-regulated learning. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (pp. 451-502). Academic Press.
- Pomerantz, E. M., Grolnick, W. S. & Price, C. E. (2007). The role of parents in how children approach achievement. In A. J. Elliot & C. S. Dweck, (Eds.), *Handbook of competence and motivation* (pp. 259-278). The Guilford Press.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. The Guilford Press.
- Vroom, V. H. (1964). *Work and motivation*. Wiley.
- Vygotsky, L. (1962). *Studies in communication: Thought and language* (E. Hanfmann & G. Vakar, Eds.). MIT Press.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes* (M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, & E. Souberman, Eds.). Harvard University Press.
- Walker, C. J., & Symons, C. (1997). The meaning of human motivation. In J. L. Bess, (Ed.), *Teaching well and liking it: Motivating faculty to teach effectively*.

Baltimore (pp. 3-18). Johns Hopkins University Press.

- Weiner, B. (1972). *Theories of motivation: From mechanism to cognition*. Markham Publishing Company.
- Weiner, B. (1974). *Achievement motivation and attribution theory*. General Learning Press.
- Weiner, B. (1992). *Human motivation: Metaphors, theories, and research*. Sage Publications.
- Wentzel, K. R. (2000). What is it that I'm trying to achieve? Classroom goals from a content perspective. *Contemporary Educational Psychology* 25(1), 105-115. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1021>
- Wigfield, A. & Wagner, A. L. (2007). Competence, motivation, and identity development during adolescence. In A. J. Elliot & C. S. Dweck (Eds.), *Handbook of competence and motivation* (pp. 222-239). The Guilford Press.
- Young, P. T. (1961). *Motivation and emotion: A survey of the determinants of human and animal activity*. Wiley.
- Zimmerman B. J. (2013). From cognitive modeling to self-regulation: a social cognitive career path. *Educational Psychologist*, 48(3), 135-147. <https://doi.org/10.1080/00461520.2013.794676>